

ПСИХОЛОГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ ВПЛИВУ НА ДЕВІАНТНУ ПОВЕДІНКУ ДІТЕЙ

Збільшення і зростання серед дітей та юнацтва явищ пияцтва, наркоманії, злочинності, агресивності та жорстокості викликає занепокоєння в суспільстві та потребує пошуку шляхів впливу й попередження. Серед головних причин такої поведінки слід відзначити посилення соціального розшарування суспільства, невідповідність соціальних інститутів до забезпечення успішної соціалізації особистості в умовах трансформації суспільства, дефіцит засобів і технологій розвитку соціальних служб, орієнтованих на створення умов для самореалізації кожної людини.

Теорії і фактори виникнення девіантної поведінки розроблялися в різних напрямках і вивчали наступні вчені: біологічний підхід (Ч.Ломброзо, У.Шелдон), психологічний підхід (З. Фройд), соціологічний підхід (Є. Дюркгейм, Р.Мертон, Т.Парсонс), соціально-особистісний підхід (С. Білокобильська, В. Емельянов, Я. Коломський, А.Реан, С.Тарарухін) та інші.

Власне психологічна допомога особистості здійснюється за такими напрямками, як психологічна превенція (попередження, профілактика) і психологічна інтервенція (подолання, корекція, реабілітація). Її можна розглядати як комплекс соціально-психологічних і педагогічних заходів, що спрямовані на виявлення і виправлення умов, які сприяють проявам девіантної поведінки; створення передумов попередження відхилень у поведінці; створення сприятливого соціально-психологічного клімату в мікросоціальному оточенні дитини; створення можливостей для самореалізації особистості у суспільстві тощо.

Ознайомившись з поняттями девіантної поведінки (адиктивної поведінки) можна окреслити основні напрямки її профілактики. Під профілактикою ми розуміємо науково обгрунтовані і своєчасно вжиті дії, спрямовані на:

1. Запобігання можливих фізичних, психологічних або соціокультурних колізій в окремих індивідів і груп ризику;
2. Збереження, підтримку і захист нормального рівня життя і здоров'я людей;
3. Сприяння їм у досягненні поставлених цілей та розкриття їх внутрішніх потенціалів [1].

Так, О. Змановська називає такі форми психопрофілактичної роботи:

– організація соціального середовища, в рамках якої передбачається соціальна реклама з формування настановлень на здоровий спосіб життя; створення негативної громадської думки щодо проявів девіантної поведінки, насамперед, через засоби масової інформації; формування соціальних «зон підтримки», зокрема, через організацію і підтримку громадських організацій, молодіжних рухів та ін.;

– інформування, що передбачає вплив на когнітивні процеси особистості для підвищення її здатності приймати конструктивні рішення щодо власної поведінки; здійснюється через організацію лекцій, бесід, групових дискусій, поширення відео- і телефільмів тощо;

– активне соціальне навчання соціально-корисним навичкам, активізація особистісних ресурсів, що реалізується через групові тренінги, зокрема, тренінги

асертивності або тренінги резистентності до негативних соціальних впливів, участь у групах спілкування і особистісного зростання тощо;

– організація діяльності, альтернативної девіантній поведінці, зокрема, через залучення особистості до пізнавальної діяльності, спорту, мистецтва, випробування себе у «позитивній» діяльності (подорожі, похід у гори, екстремальні види спорту тощо);

– організація здорового способу життя, що передбачає, зокрема, розвиток екологічної культури особистості, дотримання режиму праці й відпочинку та виключає прояви надмірності;

– мінімізація негативних наслідків девіантної поведінки, яка застосовується у разі сформованої схильності до девіантної поведінки і спрямована на профілактику рецидивів або їх негативних наслідків [2].

Очевидно, що профілактика і корекція девіантної поведінки особистості є особливо дієвою на ранніх етапах, зокрема, під час навчання в школі. Тут слід приділити увагу тим особливостям поведінки, що можуть передувати правопорушенням. Йдеться, насамперед, про прогули (можуть бути як формою девіантної поведінки, так і наслідком невротизації дитини – «шкільного неврозу»), погану успішність у навчанні (може бути зумовлена як педагогічною занедбаністю, так і дефектами інтелектуального розвитку, затримкою психічного розвитку загалом), низький статус дитини у шкільному колективі, ізолюваність у ньому; наявність компенсаторної поведінки інфантильного характеру, тощо. Зрозуміло, що профілактична робота має здійснюватися в тісному контакті з батьками і педагогами. При цьому слід урахувати, що педагоги, часто не помічаючи цього, роблять більше зауважень «важким» дітям, ніж «нормальним», оцінка дається не окремому вчинку, а особистості загалом, до оцінювання нерідко підключається увесь клас. Тому передумовою успішної профілактичної роботи є психологічне консультування педагогів і батьків щодо змісту, особливостей прояву і чинників девіантної поведінки, а також специфіки взаємодії з девіантами [1].

Особлива увага при цьому має бути приділена психологічній просвіті та психологічному консультуванню батьків і педагогів для попередження шкільної дезадаптації учнів, виникнення «шкільних» неврозів тощо.

На думку Н. Максимової однією з найефективніших форм роботи з підлітками, схильними до девіацій у поведінці, є групові психокорекційні заняття, на яких членами групи і ведучим розігруються складні для присутніх дітей ситуації [3].

Перспективним підходом до попередження шкідливих звичок є формування у дітей з самого раннього віку установки на здоровий спосіб життя. При цьому важливо пам'ятати, що формування всякого роду звичок (як шкідливих, так і здорових) знаходиться в тісному зв'язку з періодами дозрівання людини, а саме – з розвитком її мотиваційної сфери.

Список використаних джерел

1. Миньковский Г., Тузов А. Профилактика правонарушений среди несовершеннолетних. – К.: Политидат Украины, 1987. – 215 с.
2. Змановская Е. В. Девиантология (психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студентов ВУЗов. – М.: Издат. центр «Академия», 2003. – 288с.

3. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки: Навч. посіб. – К.: ВПУ «Київський університет», 2002. – 308 с.

МАЧАБЕЛІ Т.М.,
СОЛЯНИК О.В.

Мукачівський державний університет, Україна

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ У КОЛЕКТИВІ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ

В сучасних умовах стрімкого розвитку глобалізованого суспільства, модернізації вітчизняної системи освіти, однією з найбільш гострих, об'єктивних і науково – диференційованих проблем є проблема взаємодії у колективі. Природно, що зміст і форми взаємодій змінюються з плином часу, а усвідомлення змін, що відбуваються, допомагає визначитися із сучасною стратегією і тактикою побудови успішних та ефективних взаємодій у колективі закладу освіти.

Колектив – це група людей, що характеризується організованістю і згуртованістю в досягненні спільних цілей діяльності, зумовлених суспільно корисними мотивами [5, с.94]. Найважливішою особливістю діяльності педагогічного колективу є колективна відповідальність за усі результати власної діяльності як суб'єкта освітнього процесу. Індивідуальні зусилля окремих педагогів не можуть бути досить ефективними, якщо вони не узгоджені з діями інших педагогів, якщо немає єдності дій. Ця єдність виявляється, перш за все, в ціннісних орієнтаціях, поглядах, переконаннях та ін.

Професійно-педагогічну взаємодію слід вивчати як міждисциплінарний феномен, взаємозв'язки якого відображаються в широкому спектрі гуманітарних наук. Зокрема, психолого-педагогічні аспекти педагогічної взаємодії досліджені Дж. Аткинсоном, Є.Бондаревською, В. Бурр, О.Глузманом, О.Другановою, С.Золотухіною, М.Євтухом, В.Кузь, О.Мудриком, В.Панком, К.Ушинським та ін.

Взаємодія - процес впливу тіл одне на одне. Взаємодія визначає існування та структурну організацію будь-якої матеріальної системи, її об'єднання поряд із іншими тілами в систему вищого порядку [4, с.95]. Будь-яка взаємодія, як зазначає А.Вербицький, передбачає прямий або опосередкований вплив. Предметом педагогічної діяльності є інша людина, яка має власну активність, й тому це не може бути нічим іншим, як взаємодія, що носить частіше всього асиметричний характер. Процес взаємодії науковець розглядає як цілеспрямований взаємообмін і взаємозбагачення змістом діяльності, досвідом, емоціями, установками, різними позиціям [1, с. 16].

Зміст взаємодії розкривається як на рівні окремих контактів, так і в контексті спільної діяльності. Конкретним змістом взаємозв'язку між учасниками спільної діяльності є співвідношення індивідуального внеску кожного з учасників у спільну справу. Б.Грудинін зазначає, що існує три моделі спільної діяльності: спільно-індивідуальна (кожен учасник робить свою частку загальної справи незалежно від інших); спільно-послідовна (загальне завдання виконується послідовно кожним); спільно-взаємопов'язана (має місце одночасна взаємодія кожного учасника з усіма іншими). Погоджуємося з науковцем, що основними ознаками спільної діяльності є: наявність спільних цілей для учасників взаємодії (спільна діяльність, як і інша

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>